

BeeHive

השיח ברשתות החברתיות במזה"ת

עורכים: ד"ר הראל חורב, סמדר שאול

כרך 6 גיליון 1, ינואר 2018

תוכן העניינים

- 3 ..... הפגנות ברפובליקה האסלאמית בעידן הטלגרם
- 6 ..... הכרזת טראמפ בלב השיח הג'האדיסטי
- 9 ..... רוחות העבר - פיגוע ההתאבדות הכפול בבגדאד לאחר הסגת דאע"ש מעיראק

דבר העורכים

הדסק לחקר רשתות ע"ש דורון הלפרן שמח להגיש לכם את גיליון ינואר של **ביהייב**. בראשית הגיליון נעסוק בגל המחאה שפרץ באיראן, במה שהחל כהתארגנות מקומית בעיר משהד והתרחב עד מהרה לערים נוספות במדינה, ונדון בבעיות המבניות שתרמו לדעיכתו; ניחשף לשיח הפנים ג'יהאדיסטי בעקבות פרסום סרטון של שלוחת דאע"ש בסיני היוצא נגד הצהרת טראמפ והגורמים שאפשרו את התרחשותו, המאפשר הצצה למאבקי הכוח בזירת הטרור המקומית והבינלאומית; ונסיים בפיגוע הרצחני שביצע ארגון דאע"ש בלב בגדאד באמצע ינואר, זמן קצר לאחר ההצהרה הרשמית על הסגת הארגון מעיראק, המאתגר את הרשויות לקראת הבחירות המתוכננות במדינה.

קריאה מהנה!

הפגנות ברפובליקה האסלאמית בעידן הטלגרם

ד"ר רוז צימט

ב-28 בדצמבר פרץ באיראן גל המחאה המשמעותי ביותר מאז מהומות 2009, ועורר עניין מחודש בתפקיד הרשתות המקוונות בקידום שינויים חברתיים. לצד השימוש הנרחב שעשו בהן המפגינים לטובת ארגון המחאה והפצת המידע, נוצלה הפלטפורמה בידי כוחות פוליטיים נוספים, בהם תומכי המשטר ומבקרי המחאה, שהפיצו מסרים נגדיים. נוסף על כך את המגבלות הנוקשות שהטילו השלטונות על המרחב המקוון בעקבות ההפגנות, כולל חסימתם בפני משתמשים. כל אלה מאתגרים את פוטנציאל השימוש ברשתות להובלת שינוי חברתי ופוליטי.

גל המחאה באיראן החל בהפגנה מקומית בעיר משהד בשל המשבר הכלכלי הנמשך, התפשט במהירות ברחבי איראן והפך למחאה פוליטית ואנטי-ממסדית. המפגינים לא הסתפקו בדרישה לשיפור המצב הכלכלי וקראו תיגר על עצם קיומו של שלטון אנשי הדת. במהלך המחאה נשמעו קריאות נגד המשטר, ובראשו המנהיג עלי ח'אמנהאי שתמונותיו אף הושחתו על-ידי מספר מפגינים, ובוצעו התקפות נקודתיות על מוסדות ממשלתיים וניידות של כוחות הביטחון. במהלך ההפגנות נהרגו למעלה מעשרים מפגינים ונעצרו כמה אלפים. כשבוע לאחר פרוץ ההפגנות, החל גל המחאה לדעוך, אם כי הפגנות בהיקף מצומצם יחסית נמשכו במקומות שונים ברחבי איראן.

בשונה ממהומות 2009, שהונהגו על-ידי התנועה הרפורמיסטית ובראשה מיר-חוסין מוסוי ומהדי כרובי, המחאה הנוכחית פעלה ללא הנהגה מוכרת – תופעה נפוצה בשנים האחרונות בעולם כולו הקשורה באופן הדוק לתפוצת הרשתות החברתיות המאפשרות התארגנות חסרת ראש בקנה מידה חסר תקדים – הגם שייתכן כי ההפגנות בערים השונות אורגנו על-ידי פעילים מקומיים. מבחינת היקף המחאה, מספר המפגינים הכולל, שהוערך בכמה עשרות אלפים של אזרחים, נמוך משהיה בשנת 2009 כאשר מאות אלפי אזרחים איראנים יצאו לרחובות. מאידך גיסא, פריסתה הגיאוגרפית הייתה רחבה במיוחד, עם הפגנות שהתקיימו במקביל בעשרות ערים ברחבי המדינה, בעיקר בערי השדה בפריפריה. גם הרכבם הסוציו-אקונומי של המפגינים שונה מבעבר. בעוד שבמחאה מ-2009 מילאו בני מעמד הביניים העירוני מקום מרכזי בהפגנות, הרי שגל המחאה הנוכחי הובל בידי פועלים ובני השכבות המוחלשות, המנהלים מאבק מתמשך על רקע מצוקותיהם הכלכליות ומדיניותו הכלכלית הניאו-ליברלית של הנשיא רוחאני.

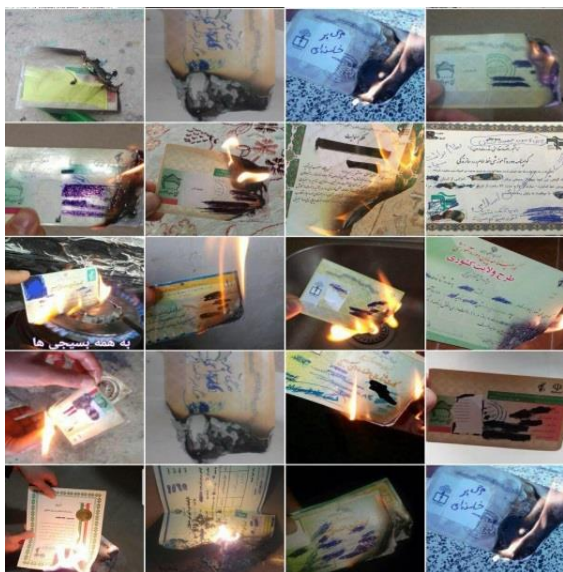

**תמונה 1: תמונת המפגינה
שהסירה את רעלתה לעיני
כוחות הבטחון האיראניים,
מתוך טוויטר**

מראשית גל המחאה, בלט מקומן המרכזי של הרשתות החברתיות. אלה שימשו את המפגינים להעברת מסרים, פרסום מועדי ההפגנות ומיקומן, והפצת אלפי סרטונים המתעדים את המתרחש בהפגנות. אף שהמחאה ניזונה בעיקר ממצוקות כלכליות, הרי שהרשת שימשה להעברת מסרים חתרניים נגד המשטר גם בסוגיות נוספות, כדוגמת השקעותיו מחוץ לגבולות איראן על חשבון פתרון מצוקות האזרחים, ומדיניות האכיפה האסלאמית. כך, לדוגמה, הפכה תמונתה של מפגינה צעירה, שהניפה את כיסוי הראש שלה על מקל לעיני כוחות הביטחון וניצבה מולם גלויית ראש, לאחד מסמלי המחאה (תמונה 1). ביטוי נוסף להתרסה נגד המשטר ניתן למצוא ביוזמה של עשרות חברי מיליציה הבסיג' הכפופה למשמרות המהפכה, שהעלו לרשת תמונות המתעדות את העלאתן באש של תעודות החבר שלהם בבסיג' (תמונה 2).

אפליקציית המסרים המוצפנת טלגרם מילאה תפקיד מרכזי בעידוד המחאה. בלט במיוחד הערוץ "אמד ניוז", שהוקם על-ידי העיתונאי האיראני הגולה רוחאללה זאם, עם למעלה מ-1.2 מיליון עוקבים. במסרים ששלח לעוקביו, שלהב זאם את המפגינים נגד המשטר והביא להחלטת טלגרם לסגור את הערוץ, לאחר ששר התקשורת האיראני, מוחמד-ג'ואד אזארי ג'הרומי, התלונן בפני מנכ"ל טלגרם, פאבל דורוב, כי מתקיימת בו הסתה לאלימות.¹ זמן קצר לאחר מכן חסם המשטר את השימוש באפליקציה כולה, כאשר רשת אינסטגרם נחסמה עוד קודם. במקביל הוסרה החסימה מעל אפליקציית המסרים הסינית WeChat, שהוטלה לפני כארבע שנים, ייתכן בניסיון לעודד את השימוש בה כתחליף לטלגרם.

החלטת השלטונות לחסום את הרשתות עוררה שיח ציבורי ותקשורתי נוקב. תומכי המשטר ובכירים בממסד השמרני-הדתי הצדיקו את המהלך בטענה כי השימוש שנעשה בהן על-ידי המפגינים שב ומעיד על היותם כלי בידי אויבי איראן. דרשן תפילות יום השישי בטהראן, איתאללה אחמד ח'אתמי, ציין כי המהומות פסקו בעקבות החסימות וקרא לשלטונות לדרוש את העברת השרתים המשמשים את הרשתות לתוך איראן על מנת לאפשר פיקוח הדוק על פעילותן.² מבקרי המגבלות טענו, לעומת זאת, כי חסימה גורפת

תמונה 2: תמונות המתעדות העלאה באש של

תעודות חברי הבסיג', מתוך טוויטר

של הרשתות, ובראשן טלגרם, אינה יעילה לנוכח השימוש הנרחב באמצעים עוקפי חסימות על-ידי אזרחי איראן. ואכן, זמן קצר לאחר חסימת טלגרם, נרשם זינוק חד בהתעניינות הציבורית באמצעים טכנולוגיים המשמשים לעקיפת חסימות.³ היו גם מי שהזהירו כי חסימת האפליקציה תשבש את חיי האזרחים ואף תפגע קשות בפרנסתם של רבים מהם המשתמשים ברשתות לניהול עסקיהם.⁴ התגובות החריפות עמדו, ככל הנראה, בבסיס הנחיית הנשיא רוחאני באמצע ינואר להסיר את החסימה מעל טלגרם, עם דעיכת ההפגנות.

בצד השימוש הנרחב שעשו המפגינים ברשתות, בלט

בהם גם קולם של מתנגדי המחאה, במיוחד ביחס לגילויי אלימות ולפגיעה בסמלי המדינה. כך, למשל, גינו גולשים איראנים מקרים בהם הוצת דגל איראן והושחת רכוש ציבורי. "מי ששורף את הדגל הלאומי, ראוי שיגרשו אותו מאיראן", נכתב באחת התגובות.⁵ גולשים רבים הזהירו מפני הידרדרות לאלימות, וקמפיין רשתי הושק תחת הסיסמה: "איראן אינה סוריה" (#ایران_سوریه_نیست) ובו הוזהרו המפגינים לבל יביאו להסלמת המצב עד לכדי מלחמת אזרחים. להסתייגות מן השימוש באלימות היו שותפים גם פעילים במחנה הרפורמיסטי ותומכי הנשיא, שחששו מפני הסלמה שלא רק תאיים על יציבות המשטר, אלא גם תחליש את מעמדו של רוחאני. תומכי הנשיא האשימו את מתנגדיו כי הם שיזמו את ההפגנות הראשונות בעיר משהד במטרה לפגוע בו. מספר פעילים רפורמיסטים הביעו את העדפתם לרפורמות הדרגתיות בהובלת הנשיא על פני שינוי מהפכני אלים, שנתקלה בביקורת רבה מצד גולשים שטענו כי לא ניתן לצפות עוד מהנשיא לעמוד בהבטחותיו ולספק מענה לדרישות הציבור. במקביל לכך, הביעו גולשים רבים הסתייגות מכל מעורבות חיצונית בענייניה הפנימיים של ארצם, במיוחד מצד נשיא ארה"ב, דונלד טראמפ, שזכה לתיוג: "טראמפ שתוק" (#ShutUpTrump). הדבר שיקף את רגישות הציבור האיראני להתערבות זרה בענייני ארצם לצד הביקורת שמדיניות טראמפ מעוררת באיראן.

הרשתות החברתיות אינן אחראיות למניעה הבסיסיים של תנועת המחאה שניזונה ממצוקות כלכליות וחברתיות ומכישלון המשטר לספק מענה לדרישות הציבור. גם את דעיכת המחאה לא ניתן לקשור למגבלות הפלטפורמה, הגם שניתן להצביע על ירידה בהיקף ההפגנות במקביל למגבלות החמורות שהטילו השלטונות על השימוש בהם. שהרי חולשתה המרכזית נעוצה בהעדר הנהגה, דבר שפגע ביכולת לשמרה לאורך זמן,

ובאדישות מעמד הביניים העירוני, במיוחד בטהראן, שלא הצטרף כמעט להפגנות. ואולם, אין ספק שמעורבותן של הרשתות סייעה רבות להוביל מן הכוח אל הפועל את המחאה הציבורית, כאשר ההרכב הסוציו-אקונומי של המפגינים, שברובם הגיעו מקרב השכבות החלשות בחברה, מעיד על תפוצתן הנרחבת של הרשתות והשפעתן בקרב כלל שכבות הציבור באיראן.

הכרזת טראמפ בלב השיח הג'האדיסטי

אריאל קוך

אף שנראה היה כי שככה הסערה סביב הכרזת טראמפ על ירושלים כבירת ישראל, סרטון וידאו שהפיץ בתחילת ינואר מחוז סיני, שלוחת ארגון המדינה האסלאמית (דאע"ש) במצרים,⁶ החזירה לכותרות. הסרטון, שיוצא נגד ההכרזה, מעלה על המוקד את תנועת החמאס, המואשמת שלא הצליחה למנוע את ההכרזה, ופעיליה הוכרזו בוגדים וכופרים שדינם מיתה.⁷ בנוסף על כך נטען כי חמאס, ביחד עם תנועת האם, האחים המוסלמים, כמו גם המשטר המצרי והאיראני (דרך עושי דברו ברצועה⁸), משתפים לכאורה פעולה בכדי למנוע מסלפים לתקוף את ישראל. הסרטון, שפורסם ברשתות החברתיות ובערוצי טלגרם המזוהים עם דאע"ש, מייצר תהודה בשתי זירות: בזירה המקומית, פועל מחוז סיני לחיזוק תדמיתו ברצועת עזה, תוך התגרות בחמאס וערעור הלגיטימיות שלו; בזירת הטרור העולמי, נראה כי לסרטון השפעה על תגובת אל-קאעדה ותומכיה, כחלק ממאמצי הארגון להחזיר לעצמו את הבכורה בהתמודדות מול דאע"ש על הובלת תנועת הג'האד העולמי, כולל במצרים וסיני.

קטע מסרטון ההוצאה להורג שפרסם מחוז סיני, מתוך אתר

["Jihadology"](#)

מחוז סיני החל את דרכו תחת השם "אנצאר בית אל-מקדס", ונחשב למזוהה עם אל-קאעדה.⁹ בעקבות עליית דאע"ש, המיר הארגון את נאמנותו והפך לשלוחה רשמית של הארגון בחצי האי, מעשה שהיווה משום קריאת תיגר על הנהגת אל-קאעדה הנוכחית, ובראשה אימן אל-טוואהירי שמקורו במצרים. במרחב המקומי, נהנה מחוז סיני מסיוע ישיר ועקיף מטעם חמאס ברצועה, כל זמן

שתנועת החמאס קיבלה יחס עוין מצד המשטר המצרי.¹⁰ התערערו היחסים בין הארגונים נרשמה בעקבות הטבת הגישה של מצרים כלפי חמאס, שראתה בכך, בין היתר, דרך לפגוע בג'יהאדיסטים מחצי האי. ביטוי לשיתוף הפעולה בין חמאס ומצרים התקבל במאבקם המשותף לפגיעה בשליטת מחוז סיני על הברחות הנשקים לרצועה וממנה לסיני,¹¹ שפגעה לא רק בחמאס, כי אם גם ביתר הפלגים ברצועה, כולל מקרב קבוצות הסלפיה-ג'יהאדיה.

בסרטון, שאורכו עשרים ושתיים דקות, מואשמת חמאס כי לא זו בלבד שלא הצליחה למנוע את הכרזת טראמפ, היא גם נלחמת בתומכי דאע"ש ברצועה ומונעת מהסלפים לשגר טילים לעבר ישראל, כחלק מפעילותה בקואליציה אנטי דאע"שית. לאורך הסרטון מופיע תושב עזה בשם מחמד סעד אל-סעידי המכונה "אבו כאט'ם אל-מקדסי", לשעבר פעיל בזרוע הצבאית של חמאס עז א-דין אל-קסאם וכיום פעיל מחוז סיני, המאשים את חמאס בכפירה ונטישת האסלאם, מעשה שעונשו מוות. ואכן, בסוף הסרטון מתועדת הוצאה להורג בירייה של תושב אחר ברצועה בשם מוסא אבו זמאט, כשהוא לבוש בסרבל הכתום הידוע לשמצה. הלה היה מקושר לגדודי עז א-דין אל-קסאם והואשם בהברחת נשק מסיני לרצועה. המוציא להורג הוא גם תושב עזה בשם אבו עאישה אל-דג'ני, שהשתייך אף הוא בעבר לעז א-דין אל-קסאם.

הטיעונים והאיומים שהופנו כלפי חמאס בסרטון אינם חדשים וקיבלו ביטוי בפרסומים קודמים של גורמים סלפים-ג'יהאדיסטים מהרצועה ומחוצה לה. כך, לדוגמה, ביולי 2015 פרסם דאע"ש בסוריה סרטון וידאו ובו איים כי "נעקור את מדינת היהודים מהשורש, כולל חמאס, אש"ף וכל החילונים."¹² דוגמה נוספת בסרטון שהפיצו תומכי דאע"ש ברצועה באפריל אשתקד ובו תקפו את חמאס על היותה "סוכנת" של ישראל, כהגדרתם, המשתפת פעולה עם כופרים מבית (הרשות הפלסטינית) ומחוץ (איראן והשיעים), אינה מיישמת את השריעה, ומונעת מארגונים סלפים-ג'יהאדיסטים ברצועה לפעול נגד ישראל.¹³ אימוץ השיח הפנים-סלפי ברצועה, בעיקר לנוכח העובדה שגיבורי הסרטון הנוכחי הם ג'יהאדיסטים מהרצועה שהשיח לא זר להם, מאפשר למחוז סיני לנצל את המתרחשות הקיימת בין ארגונים סלפים-ג'יהאדיסטים לחמאס לטובת חיזוק מעמדו במרחב זה, ומיצובו כאלטרנטיבה לחמאס.

ואולם, האישומים בדבר שיתוף פעולה של חמאס עם ישראל הפכו במהרה לחרב פיפיות, כאשר גולשים, בהם פלסטינים רבים, האשימו בתגובה את מחוז סיני בשיתוף פעולה עם ישראל. בבסיס הטענה אינטרס משותף של מחוז סיני וישראל למנוע העברת נשקים לרצועה, המוביל לפגיעה בפעולות ה"התנגדות" של חמאס נגד ישראל. כך, לדוגמה, צייץ העיתונאי הפלסטיני זיאד חלבי בחשבון הטוויטר שלו כי הסרטון של מחוז סיני מוכיח כי סדר היום של דאע"ש בחצי האי חופף לזה של ראש ממשלת ישראל, בנימין נתניהו.¹⁴

אף שמדובר בסרטון הפונה לקהל המקומי, התרחבה השפעתו גם לזירת הטרור הבינלאומית. התחזקות מחוז סיני בחצי האי מקשה על תומכי אל-קאעדה במצרים לבסס מסגרת אלטרנטיבית שתמשוך אליה מתנדבים המעוניינים להילחם נגד ישראל, שיכול להסביר את התגייסות תומכי אל-קאעדה במצרים נגד הסרטון ומבצעיו. כך לדוגמה, תקפו חשבונות טוויטר וערוצי טלגרם המזוהים עם אל-קאעדה במצרים וסיני את דאע"ש, וקראו לסונים לדחות אותו מעליהם. פעילי מחוז סיני כונו בלעג "חוארג-סיני", ביטוי למוסלמים שהתנתקו מהאסלאם, בליווי התייג "סוף חוארג" סיני מתקרב". בתמונה שפורסמה בערוץ הטלגרם "מנבר סיני" המזוהה עם אל-קאעדה, נכתב בלעג: "בקרוב.. סרטון של החוארג' מסיני שבו הם הורגים אחד מפעיליהם". בערוץ אחר לגלגו המשתמשים על כך שרק דקה אחת מכלל הסרטון הוקדשה לאיום על ישראל. דוגמה נוספת התקבלה בסרטון וידאו שהופץ ב-25 בינואר על ידי ארגון סלפי-ג'יהאדי בשם "ג'ונד אל-אסלאם" (חיילי האסלאם) הפועל בסיני ומזוהה עם אל-קאעדה, ואשר עומד מאחורי פיגועים שבוצעו נגד הצבא המצרי ופעילי דאע"ש בסיני.¹⁵ בסרטון הוצג ראיון עם פעיל מחוז סיני לשעבר שהעיד כי פעילי המחוז המבקשים לעזוב את הארגון עומדים בפני סכנת כליאה ועינויים, ואף הוצאה להורג.¹⁶

השפעת הסרטון ניכרה גם בפרסומים רשמיים של אל-קאעדה, שהופצו בסמוך לו ובהם מוצגים נרטיבים דומים לאלה שהופיעו בסרטון, הגם שבחלקם מדובר בנרטיבים מוכרים של הארגון. דוגמה לכך בסרטון שפרסמה שלוחת אל-קאעדה בחצי האי ערב ב-23 בינואר ובו תקפה שוב את הכרזת טראמפ, לאחר שכבר גינתה זאת בדצמבר האחרון.¹⁷ הדובר בסרטון, ח'אלד באטרפי, קרא למוסלמים להצטרף לג'יהאד למען ירושלים ולבצע מתקפות נגד מטרות מערביות ויהודיות ברחבי העולם כתגובה להכרזת טראמפ, וכי מדובר ב"סוגיה משותפת לכל מוסלמי". שלושה ימים מאוחר יותר, פרסם אל-קאעדה המרכזי קטע אודיו לציון שבע שנים לפרוץ אירועי "האביב הערבי", ובו נשמע קולו של מנהיג הארגון אימן אל-ט'ואהרי התוקף כהרגלו את האחים המוסלמים והסלפים שתומכים לדבריו בצבא המצרי ומספקים לו רוח גבית.

בעוד שתעמולה סלפית-ג'יהאדית נגד חמאס, כולל מצד דאע"ש ותומכיו ברצועה, אינה חריגה, זו הפעם הראשונה שבה גורם סלפי-ג'יהאדי מממש את איומיו נגד חמאס בפומבי. יחד עם זאת, נראה כי הסרטון יצר תגובה הפוכה מהמצופה, כאשר השיח ברשתות היה ברובו בגנות מחוז סיני – המואשם בשיתוף פעולה עם ישראל – האשמה שאותה ניסה לטפול על חמאס. מי שהטיב לנצל זאת היה ארגון אל-קאעדה שבחר לעשות שימוש בנרטיבים מעוררי שנאה דומים לאלה שהופיעו בסרטון, תוך התאמתם לרטוריקה המוכרת של הארגון, במטרה לבסס עצמו מחדש כארגון הג'יהאד העולמי המרכזי וכאלטרנטיבה לדאע"ש, לא רק בסוריה, אלא גם בחצי האי סיני ובמצרים.

רוחות העבר - פיגוע ההתאבדות הכפול בבגדאד לאחר הסגת דאע"ש מעיראק

אדם הופמן

שנת 2017 עמדה בסימן קריסת ארגון דאע"ש כישות טריטוריאלית ברחבי המזרח התיכון, כתוצאה ממאמצים שנקטה הקואליציה הבינלאומית בהנהגת ארה"ב ובהשתתפות הצבא העיראקי וכוחות מורדים כורדים, כנגד הארגון. מגמה זו התבטאה בעיקר בעיראק, המדינה שבה צמח הארגון בגלגוליו הראשונים לאחר הפלישה האמריקאית למדינה בשנת 2003, ובקיץ 2014 השתלט בה על שטחים נרחבים בצפון עיראק. אולם למרות הכרזות הניצחון בעקבות סילוק דאע"ש מהשטחים שעליהם שלט בעיראק, הארגון עודנו פעיל ונחוש להמשיך ולשבש את הסדר והביטחון הציבורי במדינה. מגמה זו התחדדה בעקבות פיגוע ההתאבדות הכפול שביצע הארגון במרכז בגדאד באמצע ינואר, המאיים להשיב את איום הטרור של דאע"ש ללב המדינה זמן קצר לפני הבחירות הכלליות המתוכננות בה.

בבוקר ה-15 בינואר שני מחבלים מתאבדים פוצצו עצמם בכיכר טיראן שבמרכז בגדאד, וגרמו למותם של כ-38 איש ולפציעתם של כ-100 נוספים. סרטון המתעד את רגע פיצוץ המחבל המתאבד הראשון הופץ בטוויטר על-ידי גולשת תושבת בגדאד, וזכה ליותר מ-12,500 צפיות.¹⁸ בהתאם להערכה המידית של בכירים במדינה לפיה הפיגוע בוצע בידי תאים רדומים של דאע"ש, זמן קצר לאחר הפיגוע הורה ראש ממשלת עיראק ד"ר חידר אל-עבאדי למפקדי הצבא ושירותי המודיעין במדינה "לאתר ולהעניש תאי טרור רדומים ולשמור על ביטחון האזרחים".¹⁹

כיומיים לאחר הפיגוע סוכנות הידיעות של דאע"ש, אעמאק, אכן פרסמה נטילת אחריות על הפיגוע, אך זו הכילה מספר פרטים שגויים. כך לדוגמה, נטען ששלושה מחבלים מתאבדים ביצעו את הפיגוע במקום שניים במקור, ונכתב כי מיקום הפיגוע היה כיכר עדן ולא כיכר טיראן. העיכוב בפרסום נטילת האחריות – בניגוד לפיגועים קודמים שביצע דאע"ש בעיראק, בהם פרסמה נטילת האחריות בסמוך לאירוע – והפרטים השגויים בנוסח ההודעה, עשויים להעיד על קשיי תפקוד במערכת התקשורת של דאע"ש החווה בחודשים האחרונים דעיכה משמעותית בנפח פעילותו המקוונת.²⁰

הפיגוע הקטלני חריג משתי בחינות. ראשית, פיגועים בבירה בעיראק נחשבים לאירוע נדיר, כולל בתקופת הלחימה נגד דאע"ש במוסול ובאזורים נוספים במדינה, הודות למערך האבטחה ההדוק בתוך ומסביב לעיר. בנוסף, מדובר בפיגוע הטרור הראשון שהתרחש בבגדאד מאז הכריז אל-עבאדי על סוף הלחימה נגד דאע"ש בתחילת דצמבר האחרון.²¹

מפגן הסולידריות של תושבי מוסול עם תושבי בגדאד בעקבות הפיגוע הכפול, מתוך טוויטר.
בשלט נכתב: "השאהידים שלכם [הם]
השאהידים שלנו".

השיח הרשתי שהתפתח בעקבות הפיגוע מבטא את הכאב וההלם שחשו רבים על מותם של ההרוגים בפיגוע, ובד בבד ממחיש את החשש מחזרתו של דאע"ש לעיראק זמן קצר לאחר הבשורה הרשמית על הבסתו. ציוצי אבל רבים הופצו תחת התיוגים "עיראק מדממת אך לא מתה", ו"כיכר טיראן". בציוץ שזכה לשיתופים רבים, הוצגה תמונתו של אב לחמישה שנהרג בפיגוע ונכתב כי יש להתפלל לרחמים על נשמתו. ציוץ פופולרי נוסף של גולש עיראקי שיעי הציג תמונות שבהן נראה מנקה רחובות לפני הפיגוע ולאחריו, כשגופתו מוטלת על הקרקע, בצירוף קללות שהופנו ל"סוחרים בדתות" האחראים לפיגוע. הגולש התייחס בציוץ גם לאווירה בעיראק מאז הכרזת הניצחון על דאע"ש, בכותבו כי "הסתכלנו באופטימיות אל העתיד שלאחר ההצלה מדאע"ש", ואולם "שכחנו שיש [בעיראק] מעמד פוליטי הקשור בקיומו לשפיכות הדמים". בכך ביקש הגולש השיעי להפנות את הזרקור לעבר האוכלוסייה הסונית במדינה, המזוהה על-ידי רבים בעיראק עם השלטון הרצחני של דאע"ש ופיגועי הטרור שביצע הארגון.

אולם חרף ביטויים מפלגים מסוג זה, בחרו אזרחים סונים מהעיר מוסול להביע סולידריות עם תושבי בגדאד בעקבות הפיגוע. בציוץ שהפיצה גולשת תושבת העיר, הוצגו תמונות של אזרחי מוסול המחזיקים בדגלי עיראק ובשלט שעליו נכתב "השאהידים שלכם [הם] השאהידים שלנו" (ראו תמונה). הגולשת הוסיפה כי "היום מוסול עומדת בסולידריות עם אלו שמתו מות קדושים [שאהידים] בכיכר טיראן בבגדאד". כזכור, מוסול, שהייתה "בירת הח'ליפות" של דאע"ש בעיראק, נשלטה על-ידי הארגון במשך כשלוש שנים עד שנכבשה מחדש בידי הצבא העיראקי ביולי אשתקד.

בעצם ביצוע הפיגוע בבירה העיראקית, מבקש דאע"ש להראות שהוא עודנו פעיל ומסוכן, אך לא פחות מכך - נחוש לשבש את היציבות הפוליטית המתגבשת בעיראק, ובמיוחד לקראת הבחירות המתוכננות לחודש מאי הקרוב. בציוץ שהפיץ בחשבון הטוויטר הרשמי של ממשלת עיראק הצהיר אל-עבאדי כי "האחריות שלנו כמדינה הינה לקיים את התהליך הדמוקרטי ולהבטיח שהבחירות יהיו חופשיות והוגנות".²² דברים אלו כווננו גם כלפי פוליטיקאים סונים וכורדים, שדרשו לדחות את הבחירות עד להשבת הביטחון הציבורי

ולשיבת האזרחים הסונים והכורדים העקורים לאזורים שנשלטו על-ידי דאע"ש. זאת מחשש שקיום הבחירות במועד המתוכנן יעניק יתרון לשיעים בייצוג בפרלמנט במדינה.²³ נראה שגם הקואליציה הבינלאומית נגד דאע"ש מודעת לרגישות המצב הביטחוני בעיראק לקראת הבחירות הקרובות: דובר מטעם הקואליציה אמר כי כוחות הקואליציה פועלים ביחד עם כוחות הביטחון העיראקים על מנת להבטיח שהמצב הביטחוני בעיראק יהיה "יציב לגמרי" עד הבחירות.²⁴

הפיגוע במרכז בגדאד חושף את פגיעותה של עיראק להתקפות טרור מצד דאע"ש בתקופה שלאחר הבסתו הרשמית של הארגון, ופורט על עצביהם הרגישים ממילא של אזרחי עיראק החוששים מפני חזרה אפשרית של הארגון למדינה. למרות הטענה הבינלאומית על הבסתו של דאע"ש בעיראק, השיח הרשתי לאחר הפיגוע ממחיש את הפער בין הכרזות הניצחון על דאע"ש כדוגמת זו של הצבא העיראקי מתחילת דצמבר ש"הטרוריסט האחרון בעיראק חוסל היום",²⁵ ובין המציאות במדינה בה דאע"ש עודנו פעיל ופועל בשיטות טרור וגרילה. אך לצד זה חושף השיח הרשתי מידה של סולידריות ואחדות בקרב החברה העיראקית, המנסה להשתקם מתקופת שלטון דאע"ש. גם אם מבחינה בינלאומית המאבק בדאע"ש החל לרדת מסדר היום התקשורתי, תגובות אלו מעידות כי עבור עיראקים רבים האיום הרעיוני והביטחוני הנשקף מדאע"ש טרם חלף.

¹ 14.1.18 : <https://twitter.com/azarijahromi/status/947098403531640832>

² "איתאללה ח'אתמי: כאשר המרחב המקוון הוגבל, המהומות שככו", **איס"א**, 5 בינואר 2018. goo.gl/iMWdva.

³ "נתונים מדהימים בנוגע לפניית האיראנים לשימוש בשוברי חסימות", **תאבנאכ**, 6 בינואר 2018. goo.gl/viHJN5.

⁴ "טלגרם נחסמה", **שוק**, 1 בינואר 2018.

⁵ 14.1.18 : <https://twitter.com/BellatriX313/status/947185572182937600>

⁶ להרחבה: Shaul Shay, "Egypt's Ansar Bayt al-Maqdis and the Islamic State", *International Institute for Counter-Terrorism* (Hertztia), February 11, 2015. <https://www.ict.org.il/Article/1341/Egypt-Ansar-Bayt-al-Maqdis-and-the-Islamic-State>

⁷ Gilad Shiloach, "The Islamic State Declares War on Hamas: The Latest Episode in a Complex Relationship", *Jihadology*, Moshe Dayan Center for Middle Eastern and African Studies, January 8, 2018. <https://dayan.org/content/islamic-state-declares-war-hamas-latest-episode-complex-relationship>

⁸ הכוונה היא לתנועת "א-צאברין נצרא לפלסטין" (הסבלניים לניצחון פלסטין), ארגון דמוי-חזבאללה שהופיע ברצועה בסוף 2014. ראו: "הנוכחות השיעית ברצועת עזה: תנועת הסבלניים לניצחון פלסטין והתגובה הסלפית", *Onlinejihadexposed*, 27 בפברואר, 2015. http://www.onlinejihadexposed.com/2015/02/blog-post_27.html

⁹ דוגמה להזדהות "אנצאר בית אל-מקדס" עם אל-קאעדה אפשר למצוא בסרטון התעמולה הראשון שהארגון הפיק והפיץ דרך הרשתות החברתיות, בסופו צוטטו דבריו של אימן אל-טיואהרי, הנשמע תוקף את המשטר המצרי ואת הסכם השלום עם ישראל: "New video message from Jamā'at Anṣār Bayt al-Maqdis: 'If You Return (to Sins), We Shall Return (to Our Punishment)'" , *Jihadology*, July 24, 2012. <http://jihadology.net/2012/07/24/new-video-message-from-jamaat-anṣār-bayt-al-maqdis-if-you-promised-we-promised/>

¹⁰ על שיתוף הפעולה שבין חמא"ס ל"אנצאר בית אל-מקדס" ראו: Ehud Yaari, "Hamas and the Islamic State: Growing Cooperation in the Sinai", *The Washington Institute for Near East Policy*, December 15, 2015. <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/hamas-and-the-islamic-state-growing-cooperation-in-the-sinai>

¹¹ יוני בן מנחם, "מי היה מאמין: דאעש נגד חמאס", **המרכז הירושלמי לענייני ציבור ומדינה**, 8 בינואר, 2018. <https://jcpa.org.il/article/>

¹² יאסר עוקבי, "דאעש מאיים על חמאס: נכבוש את רצועת עזה", **מעריב**, 1 ביולי, 2015. <http://www.maariv.co.il/news/israel/Article-485767>

¹³ הסרטון "פלסטין אל-ח'לאפה" (פלסטין של ח'ליפות) הופק בידי זרוע מדיה בשם "אשהאד אל-אעלאמיה".

